

ประโยค ป.ธ. ๙
 แปล มครเป็นไทย
 สอบ วันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๖๖

๑. เอร่า ปฏิจจสมบุปาทนยั วิภาคโส ทสฺสิตฺวา อิทานิ ปฏฺจานนยั ทสฺเสตุํ เหตุปจฺจโยติอาทิ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ หิโนติ ปติฏฺจาติ เอเตนาติ เหตุ ฯ อนนฺกตฺถตฺตา ธาตุสทฺททานํ หิสทฺโท อิศฺ ปติฏฺจตฺโตติ ทฏฺจพฺโพ ฯ หิโนติ วา เอเตน กมฺมณิทานญฺเตน อุทฺธํ โອหํ อภิหรนฺเตน มูเลน วิย ปาทโป ตปฺปจฺจยั ผลํ กจฺจติ ปวตฺตติ วุทฺธึ วิรุพฺหึ อาปชฺชตฺติติ เหตุ ฯ เหตุ จ โส ปจฺจโย จาติ เหตุปจฺจโย ฯ เหตุ หุตฺวา ปจฺจโย เหตุภาเวน ปจฺจโยติ วุตฺตํ โหติ ฯ มุลญฺเจน เหตุ อุปการญฺเจน ปจฺจโยติ สงฺเขปโต มุลญฺเจน อุปการโก ฌมฺโม เหตุปจฺจโย ฯ โส ปน ปวตฺเต จิตฺตสมฺภูจฺจานานํ ปฏฺิสนฺธิยํ กมฺมสมฺภูจฺจานานนฺจ รุปานํ อุภยตฺถ สมฺปยุตฺตานํ นามฌมฺมานนฺจ รุกฺขสฺส มฺลา วิย สฺวปติฏฺจิจิตฺถาวสาธนสงฺขาตมุลญฺเจน อุปการกา จ ฌมฺมาติ ทฏฺจพฺพํ ฯ

อาลมฺพียติ ทุพฺพเลน วิย ทณฺฑาทาทิกํ จิตฺตเจตฺตีกะหิ กณฺ्हียตฺติติ อาลมฺพนํ ฯ จิตฺตเจตฺตีกา หิ ยํ ยํ ฌมฺมํ อารพฺก ปวตฺตนฺติ เต เต ฌมฺมา เตสํ เตสํ ฌมฺมานํ อารมฺมณฺปจฺจยา นาม ฯ น หิ โส ฌมฺโม อตฺถิ โย จิตฺตเจตฺตีกานํ อารมฺมณฺปจฺจยภาวํ น กจฺเจยฺย ฯ อตฺตาธินฺปวตฺตินํ ปติฏฺโถ ปจฺจโย อธิปติปจฺจโย ฯ น วิชฺชติ ปจฺจยฺบุปฺนเนน สห อนฺตรํ เอตฺสฺส ปจฺจยสฺสาติ อนนฺตรปจฺจโย ฯ

๒. สณฺจานาภาเวน สํ สฺสฺจฺจ อนนฺตรปจฺจโย สมฺนนฺตรปจฺจโย ฯ อตฺตโน อนนฺตรํ อนนฺรูปจิตฺตบุปาทชนนสมตฺโต ปุริมปุริมนิรุทฺโธ ฌมฺโม อนนฺตรปจฺจโย สมฺนนฺตรปจฺจโยติ จ วุจฺจติ ฯ พยฺยชนมตฺเตเนว หิ เนสํ วิเสโส ฯ อตฺถโต ปน อุภยมฺปิ สมฺนนฺตรนิรุทฺธสฺเสวาธวณฺํ ฯ น หิ เนสํ อตฺถโต เกโท อุปลพฺกติ ฯ ยมฺปน เกจิ วทฺนติ อตฺถานนฺตรตฺตาย อนนฺตรปจฺจโย กาลานนฺตรตฺตาย สมฺนนฺตรปจฺจโยติ ตํ นิโรธา วุจฺจหนตฺสฺส

เนวสถณานาสถณายตนํ ผลสมาปตฺติยา สมนฺนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโยติอาทีหิ
 วิรุชฺฌติ ฯ เนวสถณานาสถณายตนญฺหิ สตฺตทาหาทิกาลนिरุทฺธํ ผลสมาปตฺติยา
 สมนฺนฺตรปจฺจโย ตสฺมา อภินิเวสํ อกตฺวา พฺยณฺชนมตฺตโต เจตฺถ นานากรรมํ
 ปจฺเจตพฺพํ น อตฺถโต ฯ ปุพฺพชฺรมมฺนิโรธสฺส หิ ปจฺจชาตชฺรมมฺบุปฺปาทสฺส
 จ อนฺนฺตรภาเวน อุปฺปาทสมตฺตตาย นิโรโธ อนฺนฺตรปจฺจยตา อิทฺมิตฺโต อุทฺธํ
 อิทํ เหฏฺฐา อิทํ สมฺนฺตโตติ วิกาภาภาเวน อตฺตนา เอกตฺตํ อุปฺเนตฺวา วย
 สฺสุจฺจ อนฺนฺตรภาเวน อุปฺปาเทตฺถํ สมตฺถํ หุตฺวา นิโรโธ สมนฺนฺตรปจฺจยตาติ
 เอวํ พฺยณฺชนมตฺตโตว เกโท ฯ นิโรธปจฺจยสฺสาปิ หิ เนวสถณานาสถณายตนสฺส
 อสฺถณฺนฺปตฺติยา ปุริมสฺส จ จุตฺติจิตฺตสฺส กาลนฺตเรปิ อุปฺปชฺชนฺตानํ
 ผลปฺฐิสฺสฺสนฺธิํ อนฺนฺตรรา สมานชาติเยน อรฺูปชฺรมฺเมน พฺยวชานาภาวโต
 ภินฺนชาติกานญฺจ รฺูปชฺรมฺมานํ พฺยวชานกรเณ อสมตฺตตาย นินฺนฺตรบุปฺปาทเน
 เอกตฺตํ อุปฺเนตฺวา วย อุปฺปาทเน จ สมตฺตตา อตฺถิตฺติ เตสฺมฺปิ
 อนฺนฺตรสมนฺนฺตรปจฺจยตา ลพฺภติ ฯ ตสฺมา ชฺรมฺมโต อวิเสเสปิ ตถา ตถา
 พุชฺฌนกันํ วินยฺยานํ วเสน อุปฺสกฺกตฺตวิเสสมตฺตโต ปเกโท ปจฺเจตพฺโพติ ฯ

ให้เวลา ๔ ชั่วโมง กับ ๑๕ นาที.

เฉลย ประโยค ป.๕. ๙

แปล มครเป็นไทย

๑. ท่านพระอนุรุทธาจารย์ ครั้นแสดงปฏิจกสมุปปาทนัยโดยวิภาค (คือการจำแนกปัจจัยธรรม ๑ ปัจจยุปปันยกรรม ๑ และปัจจัยการ ๑) อย่างนี้แล้ว บัดนี้ จึงกล่าวคำว่า **เหตุปัจจัย** เป็นอาทิเพื่อจะแสดงปฏิฐานนัย ๆ พึงทราบวินิจฉัยในคำว่า **เหตุปัจจัย** เป็นต้นนั้น ปัจจัยชื่อว่า เหตุ เพราะเป็นเหตุให้ปัจจยุปปันยกรรมทรงอยู่ คือดำรงอยู่ ๆ ในที่นี้ หิ ศัพท์ พึงเห็นว่า มีการตั้งอยู่เป็นอรรถ เพราะศัพท์คือธาตุ มีความหมายหลากหลาย ๆ อีกอย่างหนึ่ง ผลอันมีความโลกเป็นต้นนั้นเป็นปัจจัย ย่อมแผ่ไป คือดำเนินไปได้แก่เป็นไป คือถึงความเจริญงอกงาม ด้วยปัจจัยมีความโลกเป็นต้นนั้น ซึ่งเป็นเหตุแห่งกรรม คุจตันไม่ถึงความเจริญงอกงามด้วยรากที่คุคอาหารขึ้นไปข้างบน ฉะนั้น เพราะเหตุนั้น ปัจจัยมีความโลกเป็นต้นนั้น จึงชื่อว่า เหตุ ๆ ปัจจัยนั้นด้วย เป็นเหตุด้วย เพราะเหตุนั้นจึงชื่อว่า เหตุปัจจัย ๆ มีคำอธิบายที่ท่านกล่าวไว้ว่า ธรรมเป็นปัจจัย อันเป็นเหตุ คือเป็นปัจจัย โดยความเป็นเหตุ ๆ พึงเห็นสันนิษฐานว่า ธรรมที่เป็นอุปการะ โดยอรรถคือความเป็นมูล ชื่อว่า เหตุ ปัจจัย โดยสังเขปว่า ชื่อว่า ปัจจัย โดยอรรถคือความอุปการะ ชื่อว่า เป็นเหตุ โดยอรรถคือความเป็นมูล ๆ ก็เหตุปัจจัยนั้น คือธรรม ๖ อย่าง (เหตุ ๖ มีโลกเหตุเป็นต้น) ที่ทำอุปการะโดยอรรถคือความเป็นมูล กล่าวคือการยังความตั้งมั่นด้วยดีให้สำเร็จแก่รูปธรรมทั้งหลายที่มีจิตเป็นสมุฏฐาน ในอดีตกาลและที่มีกรรมเป็นสมุฏฐาน ในปฏิสนธิกาล และแก่นามธรรมทั้งหลาย ที่สัมปยุต ในกาลทั้ง ๒ คุจรากทั้งหลาย เป็นอุปการะแก่ต้นไม้อัน ฉะนั้น ดังนี้ ๆ

ธรรมชาติ ที่ชื่อว่า อาลัมพะนะ เพราะอรรถวิเคราะห์ว่า อันจิตและเจตสิกยึดไว้ คือ จับไว้เหมือนไม้เท้าเป็นต้นอันคนทุพพลภาพยึดไว้ ฉะนั้น ๆ ความจริง จิตและเจตสิกทั้งหลาย ปรารภกรรมใด ๆ เป็นไป ธรรมนั้น ๆ ชื่อว่าเป็นอาร์มมณปัจจัยแก่กรรม (คือ จิตและเจตสิก) นั้น ๆ ๆ ความจริง ธรรมที่ไม่

พึงถึงความเป็นอารมณ์ปัจเจกเกิดและเจตสิก หามิได้ ๑ ปัจจัยที่เป็นใหญ่ (ผู้รักษา, ผู้ปกครอง) แห่งกรรมทั้งหลายที่เป็นไปเนื่องด้วยตน ชื่อว่าอุปติ ปัจจัย ๑ กรรมที่ชื่อว่า อนันตรปัจจัย เพราะอรรถวิเคราะห์ว่า ระหว่างกัน แห่งปัจจัยนี้กับปัจจัยุบันกรรมไม่มี ๑

๒. กรรมอันเป็นปัจจัยไม่มีระหว่างกันพร้อม คือ ด้วยดี เพราะไม่มี สัมพันธชื่อว่า สมนันตรปัจจัย ๑ กรรมที่ดับไปก่อน ๆ สามารถให้จิตอุปบาทที่ เหมาะสมเกิดในลำดับแห่งตน พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสเรียกว่า อนันตรปัจจัย และว่า สมนันตรปัจจัย ๑ ความจริง ปัจจัยทั้งสองนั้น ต่างกันเพียงพยัญชนะ เท่านั้น ๑ แต่ว่าโดยความหมาย คำแม้ทั้งสอง เป็นชื่อของปัจจัยกรรมที่ดับไป โดยไม่มีกรรมอื่นคั่นในระหว่างด้วยดีอย่างเดียวกันนั่นเอง ๑ ความจริง ความ ต่างกันโดยความหมายของปัจจัยทั้งสองนั้น หาไม่พบ ๑ ส่วนคำที่ท่านอาจารย์ บางพวกกล่าวว่า กรรมที่ชื่อว่า เป็นอนันตรปัจจัย เพราะไม่มีระหว่างโดยอรรถ (และ) กรรมที่ชื่อว่า เป็นสมนันตรปัจจัย เพราะไม่มีระหว่างโดยกาล ดังนี้ นั้น ย่อมผิดกับพระบาลีว่า เวนสัจญานาสัจญายตนฉานจิตแห่งพระอริยบุคคล ผู้ออกจากนิโรธสมาบัติ ย่อมเป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติ โดยสมนันตรปัจจัย ดังนี้ เป็นต้น ๑ เพราะเวณสัจญานาสัจญายตนฉานจิต ซึ่งดับไปตลอดเวลา ๗ วัน เป็นต้น ยังเป็นสมนันตรปัจจัย แก่ผลสมาบัติได้ ฉะนั้น บัณฑิตอย่าทำความ ยึดมั่น(ในวาตะของเกจิอาจารย์) พึงเชื่อความต่างกันในปัจจัยทั้งสองนี้ โดยเหตุ เพียงพยัญชนะเท่านั้น ไม่พึงเชื่อโดยอรรถ ๑ ความจริงมีความต่างกันโดยเหตุ เพียงพยัญชนะเท่านั้น(แห่งปัจจัยทั้งสองนี้) อย่างนี้ว่า ความดับแห่งกรรมโดย ความเป็นสภาพสามารถให้กรรมอื่นเกิดขึ้นได้โดยไม่มีกรรมอะไรคั่นในระหว่าง ความดับไปแห่งกรรมที่เกิดก่อน และความเกิดขึ้นแห่งกรรมที่เกิดภายหลัง ชื่อ ว่า ความเป็นอนันตรปัจจัย ความดับแห่งกรรมที่สามารถเพื่อจะให้กรรมอื่นเกิด ขึ้นได้โดยไม่มีกรรมอะไรคั่นในระหว่างด้วยดี คล้ายกับนำเข้าไปรวมกับตน

โดยไม่มี การแบ่งแยกว่า ธรรมชาตินี้ อยู่ข้างบนแต่ธรรมชาตินี้ ธรรมชาตินี้อยู่ข้างล่าง ธรรมชาตินี้อยู่โดยรอบ ดังนี้ ชื่อว่าความเป็นสมนันตรปัจจัย ๆ ก็ภาวะที่เนวส์ัญญานาสัญญาตณฺณานจิต แม้ที่เป็นปัจจัยแก่นิโรธสมาบัติ และจตุตถจิต ซึ่งเกิดขึ้นก่อนแต่การเกิดในอสังขนิภพ มีความสามารถในการยังผลจิต (คือ อนาคตมีผลจิตหรืออรหัตตผลจิต) และปฏิสนธิจิต ซึ่งแม้จะเกิดขึ้นในกาลอื่นให้เกิดขึ้นได้โดยติดต่อกัน และในการให้เกิดขึ้นคล้ายกับนำเข้าไปรวมเป็นอันเดียวกันย่อมมีได้ เพราะไม่มีอรูปธรรมที่มีชาติเสมอกัน เข้าแทรกแซงในระหว่าง และเพราะรูปธรรมทั้งหลายที่มีชาติต่างกันไม่สามารถจะแทรกแซงในระหว่างได้เพราะเหตุนี้ แม้เนวส์ัญญานาสัญญาตณฺณานจิตและจตุตถจิต ทั้งสองนั้น จึงเป็นอนันตรปัจจัยและสมนันตรปัจจัยได้ ๆ เพราะฉะนั้น ถึงแม้จะไม่มีความแตกต่างกันโดยธรรม บัณฑิตก็พึงเชื่อความแตกต่างกันโดยเพียงอรรถแห่งอุปสรรคที่ต่างกัน ด้วยสามารถเวไนยบุคคลทั้งหลายจะรู้ได้โดยประการนั้น ๆ แล ๆ